

2015 set fra tilskudsstolen

Mie Kruuse Meineche, Projekt- og Miljørådgiver LandboSyd

Året går på hæld og synger på sidste vers. Det er tid til at gøre status. Året 2015 bød på nye tilskudsmuligheder og en række mere velkendte ordninger. Populære ordninger som miljøteknologi og hegningsprojekterne blev videreført, og en helt ny type tilskudsmulighed til byggeri og renovering af stalde så dagens lys.

Sjældent har ét år i tilskudsverdenen indeholdt så stor forventningens glæde og så meget debat. 2015 blev året, hvor tilskud fra søjle II i landdistriktsprogrammet stjal overskrifterne.

Landdistriktsprogrammet består af to søjler:

1. Søjle I er den direkte landbrugsstøtte og markedsordningen. Modsat tidligere er hovedparten af den direkte støtte nu afkoblet fra produktionen. Den direkte støtte er baseret på krav om krydsoverensstemmelse.
2. Søjle II finansierer landdistriktspolitikken, som fokuserer på miljø og udviklingsprogrammer. Udbetaling af midler fra søjle II forudsætter generelt national medfinansiering af samme størrelsesorden. Tilskuddet ydes som støtte til strukturudvikling og ny teknologi, der kan bidrage til at fremtidssikre landbruget og opretholde levevilkårene i landdistrikterne.

Med baggrund i søjle II har tilskudsåret budt på en videreførelse af to tilskudsordninger, som landbruget gennem de sidste fem år har taget til sig – miljøteknologi og hegningsprojekter både indenfor og udenfor Natura2000. Begge tilskud indeholdte i 2015 nyheder i form af et nyt ansøgningssystem og nye prioriteringer.

Tast Selv-service tegnede sig i 2015 for flere positive forbedringer i form af automatisk overførelser af informationer fra fællesskemaet, låste omkostningseffektivitetsberegninger i bl.a. miljøteknologi – randzoneordningen, og et nyt mere overskueligt udbetalingsmodul. Der er stadig rum til forbedring, men Tast Selv-service har potentiale til at løse mange af de udfordringer, som sagsbehandlingen af tilskudsansøgningerne medfører, hvis ansøgningsskemaerne forud for en ansøgningsrunde opbygges til at kunne beregne og verificere flere informationer forud for indsendelsen af ansøgningen.

NaturErhvervstyrelsen åbnede i 2015 en ny ordning med tilskud til byggeri og renovering af stalde. Tilskudsordningen ydede 20 % i tilskud til nybyggeri og tilbyg, samt 40 % i tilskud til renoveringer af eksisterende stalde. Der var tale om en helt ny type af tilskud, fordi tilskuddet denne gang kunne opnås til selve bygningen og ikke kun til (miljø)teknologier i bygningen.

Moderniseringsordningen er sidste nye skud på tilskudsstammen og havde stor opmærksomhed allerede fra før, ansøgningsrunden åbnede, og længe efter at ansøgningsrunden lukkede.

Miljøteknologi for særligt udvalgte (fjerkræ og gartnerier)

En af de tilskudsordninger under søjle II, som erhvervet har haft mulighed for at vænne sig til siden 2010, er miljøteknologipuljen.

Ordningen hører ind under indsatsområdet ”Vækst og konkurrenceevne” og yder hvert år 40 % i tilskud til investeringer i udvalgte teknologier, som reducerer landbrugets miljø- og klimabelastning.

Hvert år bliver det politisk fastsat, hvilke indsatsområder ordningen det pågældende år skal yde tilskud til. I 2015 gik de 40 % i tilskud til teknologier, som reducerer lugtgener og emissioner af klimagasser og ammoniak fra fjerkræproduktioner, samt en reduktion af energi-, næringsstoffer- eller pesticidforbruget i gartnerisektoren.

Fjerkræproducenterne havde i de to forudgående ansøgningsrunder mulighed for at søge tilskuddet, hvorfor der nu tegner sig et billede af, at de medtager tilskudsmuligheden i deres investeringsplaner.

Dette er synligt ved, at puljen i år blev stærkt overansøgt, og at tidligere tilsagn om tilskud til fjerkræproducenter rent faktisk ser ud til at blive udnyttet fra år til år.

Vi ser det som en fordel, at fjerkræproducenterne gennem tre ansøgningsrunder har oplevet en vis kontinuitet i tilskudsmuligheden og løbende overblik over, hvilke teknologier de kan søge tilskud til, så de kan planlægge en overordnet modernisering af deres eksisterende staldanlæg og investering i miljørigtige teknologier i nye stalde.

Miljøteknologi for randzoneramte

Som noget nyt blev 61,5 mio. kr. i 2015 øremærket til alle, der har eller har haft obligatoriske randzoner på deres bedrifter.

Tilskuddet var tænkt som en slags indirekte kompensation for ejere og forpagtere, hvis arealer var blevet omfattet af de særdeles udskældte randzoner.

Tilsagn om tilskud blev prioriteret ud fra en automatisk beregnet omkostningseffektivitet baseret på en landmands randzone- og omdriftsareal, samt den ansøgte teknologis effekt og pris. NaturErhvervstyrelsen havde på forhånd fastsat pris og effekten på de teknologier, som kunne ansøges, og ansøgningssystemet indhentede automatisk landmandens randzoneareal og omdriftareal fra fællesskemaet til tilskudsansøgningen.

Det betød, at ansøgningsprocessen var enkel, og mulighederne for fejlinformationer eller overoptimistiske effektangivelser var fuldkommen elimineret.

Ansøgningsrunden lukkede den 30. november, og tilsagn og afslag forventes derfor først meddelt ved udgangen af februar 2016.

Landmændene har – indtil videre – taget positivt imod den nye måde at opbygge ansøgningssystemet på. De ser positivt på, at ansøgningsproceduren er enkel, og at muligheden for at påvirke parametrene for tilskud er relativt begrænset. Mange landmænd udtrykker, at det mere 'låste' ansøgningsskema øger deres opfattelse af, at tilsagn om tilskud tildeles mere fair og retfærdigt, end hvad de tidligere har oplevet.

Græsningsprojekter for randzoneramte

Landmænd med randzoneramte bedrifter fik i perioden 4. maj til 24. juni mulighed for at søge op til 100 % i tilskud til hegn, el- og drikkevandsforsyning, samt fangfolde.

Formålet med tilskudsordningen var at sikre eller forbedre naturværdien ved at forberede arealer til afgræsning. Derudover var tilskuddet tænkt som en indirekte kompensation til de bedrifter, som var blevet omfattet af randzonekravet.

Der var afsat 15 mio. kr. i tilskudspuljen, og de indkomne ansøgninger ville blive prioriteret efter højeste HNV-score og størst areal. HNV står for 'High Nature Value' og er et udtryk for naturværdien på et areal¹.

¹ Læs mere om NaturErhvervstyrelsens HNV-kortlægning af natur på <http://naturerhverv.dk/landbrug/natur-og-miljoe/hnv-kortet-high-nature-value/#c22690>

Den 27. maj udsendte NaturErhvervstyrelsen en pressemeddelelse, der efterlyste ansøgninger til puljen. Det resulterede i, at puljen blev kraftigt overansøgt. Der blev søgt tilskud til græsningsprojekter på i alt 6.900 ha med et samlet ansøgningsbeløb på knap 53 mio. kr.

Da puljen kun indeholdte 15 mio. kr., meddelte NaturErhvervstyrelsen kun tilskud til projektområder med en HNV-værdi på over 7 og et areal større end 10 hektar.

Landmændene var skuffede. NaturErhvervstyrelsen havde udbudt tilskudsmuligheden som en slags kompensationsordning for randzoneramte og endda efterspurgt flere projekter undervejs i ansøgningsrunden. Formålet bakkede landmændene op om – forberedelse af arealer til afgræsning og inddragelse af nye arealer og/eller randzoner til afgræsning.

Tilskudspuljen endte imidlertid med kun at blive tildelt til ganske få projekter, ca. 120 styks svarende til et areal på 2.750 ha.

Tilskuddet havnede ikke ligefrem i hænderne på almindelige landmænd, som bare gerne ville medtage nye arealer eller randzoner til afgræsning. Dertil var det endelige krav om HNV-score over 7 og størrelsen over 10 ha alt for stor.

Imidlertid er formålet med puljen værdigt og giver mening for de fleste landmænd. Afgræsning af udyrkede arealer og natur er til fordel for den biologiske udvikling af områderne. Det giver derfor god mening for mange landmænd, at der kan opnås op til 100 % tilskud til forberedelse af afgræsning af de områder, som ikke kan eller ikke ønskes opdyrket.

Rydnings- og hegningsprojekter indenfor Natura2000

Igen i år kunne der søges tilskud til rydning og forberedelse til afgræsning indenfor Natura2000-områder. Tilskuddet udgør 100 % finansiering af udgifterne til rydning af tilgroede arealer og fjernelse af plantematerialet, samt opsætning af hegn, fangfolde, el- og drikkevandsforsyning.

Formålet med tilskuddet er at sikre og forbedre bevaringsstatus for naturtyper og arter på de særlige udpegede arealer indenfor Natura2000-områderne.

Puljen har eksisteret i fem år og er efterhånden ret veletableret blandt rådgivningsvirksomhederne, landmændene og hos sagsbehandlere i NaturErhvervstyrelsen.

Tilskuddet virker. Når landmænd eller 'naturplejere' opnår tilskud til rydning af tilgroede arealer og efterfølgende forberedelse til afgræsning i form af hegn, el, drikkevand og fangfolde, sikrer det, at arealer, der ellers ville være økonomisk urentable at afgræsse, bliver mere interessante at sætte dyr ud på.

Der er gennemført væsentlige og omfattende projekter under denne pulje såvel som under NaturErhvervstyrelsens andre rydnings- og afgræsningspuljer udenfor Natura2000.

Alle typer af rydnings- og hegningsprojekter har derfor positiv indflydelse på, at uopdyrkede arealer bliver afgræsset og plejet.

Økologisk Investeringsstøtte – nyt pointsystem

Tilskudspuljen 'Økologisk Investeringsstøtte' er tilbage fra 2010 og har således efterhånden en hel del investeringsprojekter på bagen.

I 2015 indførte NaturErhvervstyrelsen en udvidet teknologiliste og et helt nyt pointsystem. Pointsystemet prioriterede forholdet imellem en på forhånd fastsat pointsats og prisen af en teknologi over for størrelsen af en bedrift i antal ha og/eller dyreenheder DE.

Ansøgningsrunden er rykket hen over nytåret og lukker først den 12. januar 2016, men det forventes på forhånd, at der er opstået spekulation blandt de mere garvede tilskudsjagende landmænd i, hvilke teknologier der opnår flest point over for den laveste samlede investeringsudgift.

Som noget nyt skal den økologiske investeringsansøgning indsendes via Tast Selv-service. Ansøgningsskemaet er opbygget relativt simpelt, hvorfor vi forventer at se mange mindre ansøgninger, som er indsendt af hobbyfolk eller små økologiske producenter, der selv forsøger at søge tilskuddet.

Det enklere ansøgningsskema i Tast Selv-service ser vi som eksempel på en løbende udvikling hos NaturErhvervstyrelsen hen imod et mere automatiseret ansøgningssystem, som skal gøre det nemmere for styrelsens sagsbehandlere at håndtere og sagsbehandle ansøgninger, tilsagn, udbetalinger og kontrol i fremtiden.

Moderniseringspulje forløb ikke som forventet

Året 2015 åbnede med nyheden om, at kvægproducenter allerede fra marts kunne søge tilskud til nybyggeri, tilbyg og renovering af eksisterende stalde.

Tilskuddet var tiltænkt mælke- og slagtekalveproducenter og havde til formål at fremme bedrifternes levedygtighed, produktivitet og ressourceeffektivitet.

Erhvervet glædede sig over formålet, og blandt landmændene var der stor opmærksomhed på puljen.

Tilskuddet var ikke kun tiltænkt nybyggeri, men kunne også søges af producenter, der endnu ikke have ombygget deres eksisterende stalde til de nye velfærdskrav. Moderniseringsordningen var derfor en velkommen økonomisk håndsrækning til at opfylde kravene i ”Lov om hold af malkekvæg og afkom af malkekvæg”.

Tilskudsordningen kom hurtigt fra start og var snart ”the talk of the town”. Rådgivningsvirksomhederne oplevede en enorm interesse for at søge puljen.

Banker, der skulle underskrive de nødvendige finansieringsbreve, og sælgere, der afgav renoveringstilbud, blev presset af et hidtil uset antal landmænd, der ønskede at søge tilskud til enten renovering eller nybyggeri. Rådgivningsvirksomhederne kæmpede med at gennemskue hvilke informationer, der skulle afgives til det nye prioriteringssystem. Puljen var åbnet så hurtigt, at NaturErhvervstyrelsen havde ikke nået at foruddefinere hvilke driftsøkonomiske tal, de ønskede oplyst til at beregne det nye begreb ”nutidsværdi pr. tilskudskrone”. Rådgivningsvirksomheder blev derfor tvunget til selv at fastlægge definitionen, mens ansøgningsrunden var åben, og NaturErhvervstyrelsen fik ikke fastlagt en endelig definition, før ansøgningsfristen var overskredet.

Da ansøgningsrunden lukkede den 26. maj, stod det klart, at puljen var stærkt overansøgt. Der var indsendt 583 ansøgninger fordelt på posterne nybyggeri, tilbyg og renovering, og de afsatte 133 mio. kr. var derfor alt for lidt til at servicere erhvervets store efterspørgsel på tilskud til modernisering.

NaturErhvervstyrelsen blev tvunget til at gennemføre en hård prioritering af tilsagn og afslag, der efterfølgende blev kritiseret i stærke vendinger i medierne og fra landmænd, der ikke opnåede tilsagn, rådgivningsvirksomhederne og brancheorganisationerne.

Ved årets udgang er de sidste tilsagn og afslag blevet meddelt, men erhvervet står tilbage med en blandet følelse.

Der er ingen tvivl om, at landbruget har brug for tilskud til modernisering af eksisterende stalde og nybyggeri. Det vidner den store overansøgning af moderniseringstilskuddet med al tydelighed om.

Det er ligeledes hævet over enhver tvivl, at Miljø- og Fødevareministeriet og NaturErhvervstyrelsen ønsker at efterkomme erhvervets efterspørgsel på tilskud til renoveringer af eksisterende stalde og til nybyggeri.

Der er derfor afsat 252 mio. kr. i 2016 til endnu en omgang af moderniseringstilskud til renovering og nybyggeri. Midlerne skal denne gang deles mellem svine- og kvægproducenterne, og der pågår allerede nu et stort arbejde hos både SEGES, L&F og i NaturErhvervstyrelsen for, at næste års moderniseringspulje forløber med en mere ensartet og lige behandling af ansøgningerne, end hvad det var muligt at gennemføre i 2015.

Tilskud – et ønskebarn eller et nødvendigt onde

Søjle II-tilskuddene har til formål at fremme en positiv strukturudvikling i landbruget, opretholde gode levevilkår i landdistrikterne, fremme natur- og miljøhensyn, samt fremtidssikre landbruget.

Skiftende politiske vinde fører tilskuddet af forskellige spor fra år til år. Nogle år har natur og miljø stor opmærksomhed. Andre år er vækst og konkurrencefremme i fokus.

2016 og 2017 tegner til at blive år, hvor tilskudsordningerne primært vil centrere sig omkring vækst og konkurrenceforbedrende tiltag, samt om klassiske naturordninger.

Der er således for 2016 afsat 482 mio. kr. til nybyggeri og renovering af eksisterende stalde til kvæg og svin, samt til investering til miljøteknologi til både kvæg, svin, gartnerier, fjerkræ og økologiske bedrifter.

Ca. 240 mio. kr. er afsat til økologi, hvor hovedparten er reserveret til forhøjede arealtilskud til de økologiske producenter, omlægningstilskud og lignende. Derudover er knapt en femtedel af midlerne afsat til den velkendte tilskudsmulighed for økologisk investeringsstøtte og ca. 10 mio. kr. til andre økologiske projekter.

I 2016 vil der igen blive bevilliget 35 mio. kr. til rydning og hegning i Natura2000-områder, og 130 mio. kr. forventes afsat til 5-årige pleje- og græsningsordninger.

Der er som sædvanligt afsat godt 130 mio. kr. til vådområde- og lavbundsordninger.

Som noget nyt er der afsat 10 mio. kr. til minivådområdeprojekter, hvilket erhvervet ser positivt på, mens vi er mere spændte på, hvordan puljen på 27 mio. kr. til vandløbsrestaurering vil påvirke branchen i praksis.

I flere år har erhvervet og brancheorganisationerne forsøgt at påvirke NaturErhvervstyrelsen til at offentliggøre og fastlægge indholdet af puljerne og prioriteringerne i god tid forud for, at ansøgningsrunderne åbner. Det er vores forhåbning, at særligt udfordringerne med Moderniseringspuljen for kvæg i 2015 for alvor har sat fokus på vigtigheden af klare rammer for en tilskudspulje, og at disse offentliggøres i god tid forud for åbningen af puljerne.

Overordnet set er landbruget som erhverv nødt til at indstille sig på, at søjle II-tilskud er kommet for at blive. Fra EU's side afsættes der automatisk en vis procentdel af EU-tilbagebetalingsmidlerne til søjle II, og de danske politikere har herefter mulighed for at øge procentsatsen for hvert landdistriktsprogram ved at flytte tilskud fra den direkte støtte i søjle I til søjle II.

Landbrugets opgave er herefter at påvirke politikere og beslutningstagere, så søjle II-tilskuddene bliver øremærket til de tilskudspuljer, som giver mest mening for landbruget, og fremmer branchens interesser bedst.

Derudover skal vi arbejde på, at midlerne bliver fordelt mest rimeligt og til de projekter, der giver mest værdi for pengene.

Endeligt er det afgørende, at branchen kender rammerne for tilskud flere år i forvejen, så landmændene kan inkludere mulighederne i deres investeringsplaner.